บทความวิจัย

การจัดการการใช้ชีวิตของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงสงขลา*

สุดารัตน์ กาญจกานนท์[1]
รองศาสตราจารย์ ดร.วิทยา จิตนุพงศ์[2]

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง "การจัดการการใช้ชีวิตของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงสงขลา"โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษา เพื่อศึกษาการจัดการปัญหาการใช้ชีวิตของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงสงขลาและเพื่อศึกษาการวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการการใช้ชีวิตของผู้ต้องขังหญิงใน ทัณฑสถานหญิงสงขลาเป็นการศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพโดยใช้การเก็บรวบรวมด้วยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงสงขลา จำนวน 14 คนและผู้คุมทัณฑสถานหญิงสงขลา จำนวน 1 คน รวม 15 คน

ผลการศึกษา พบว่า การจัดการการใช้ชีวิตของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงสงขลา อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ด้านข้อมูลการจัดการการใช้ชีวิตของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงสงขลา พบว่า การใช้ชีวิตในเรือนจำ การใช้ชีวิตประจำวันในเรือนจำคือ เก็บที่นอน-สวดมนต์-อาบน้ำ-รับประทานอาหาร-เข้าแถวเคารพธงชาติ-เข้าหน่วยงาน-พักทานอาหารกลางวัน-อาบน้ำ-ขึ้นนอน ตามกฎระเบียบของในทัณฑสถานหญิงสงขลา เวลาว่างอ่านหนังสือธรรมะ เวลาว่างก็นั่ง การใช้จ่ายซื้อสิ่งของอุปโภค บริโภคขณะอยู่ในทัณฑสถานหญิงสงขลา มีราคาแพงกว่าท้องตลาด ผู้ต้องขังหญิงจึงใช้สอยอย่างประหยัด และขณะอยู่ในเรือนจำผู้ต้องขังหญิงได้รับการอบรมการฝึกวิชาชีพ หลักสูตรต่าง ๆ พัฒนาจิตใจ และเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย แนวคิดในการการจัดการการใช้ชีวิตของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงสงขลา พบว่าหลังพ้นโทษ ผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงสงขลา

---

* บทความนี้เรียบเรียงจากการศึกษาอิสระ เรื่อง การจัดการการใช้ชีวิตของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงสงขลาซึ่งได้ผ่านการสอบป้องกันวิทยานิพนธ์เรียบร้อยแล้ว

[1] นักศึกษาปริญญาโทหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสหวิทยาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

[2] อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก

มีความต้องการที่จะกลับไปหาครอบคครัวและกลับไป ประกอบอาชีพที่สุจริตเพื่อเลี้ยงครอบครัวและจะไม่กลับไปใช้ชีวิตแบบเดิมอีกแล้ว โดยการใช้ชีวิตด้วยความระมัดระวัง – ไม่ประมาท เพื่อไม่ให้เกิดการผิดพลาดกับชีวิตอีก และปัญหาและอุปสรรคในการจัดการการใช้ชีวิตของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงสงขลาพบว่า มีปัญหาหรืออุปสรรคในการจัดการการใช้ชีวิตของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงสงขลาคือ ความวุ่นวายมาก เพราะใช้ชีวิตแข่งกับเวลา เนื่องจากมีผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงสงขลา จำนวนมาก และจะแก้ไขปัญหาเหล่านั้น โดยการ ปรับตัวเข้ากับสภาพให้ได้และพยายามปรับเปลี่ยนพฤติกรรมใหม่ ตั้งสติและค่อย ๆ แก้ไขปัญหานั้น

บทนำ

กรมราชทัณฑ์ ในฐานะเป็นหน่วยงานสุดท้ายในกระบวนการยุติธรรมที่มีบทบาทในการคุ้มครองป้องกันสังคมจากอาชญากรรม รวมทั้งการสร้างความสงบเรียบร้อยในสังคม โดยมีภารกิจหลักที่สำคัญ คือ การควบคุมผู้ต้องขังและการแก้ไขพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังให้กลับคืนเป็นคนดีสู่สังคม (เพลินใจ แต้เกษม และคณะวิจัย.2552)

จากสถานการณ์ปัจจุบันของผู้ต้องขังหญิงที่ต้องโทษอยู่ในเรือนจำ/ทัณฑสถานของไทยทวีจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆจนกระทบต่อคุณภาพชีวิตในเรือนจำ ทั้งกำรอยู่อำศัย ทำกิจวัตรประจำวัน เรียนหนังสือ ฝึกอาชีพ พักผ่อนนอนหลับทั้งหมดล้วนเกิดขึ้นอย่างแออัดในพื้นที่คับแคบของแดนหญิงในเรือนจำหรือทัณฑสถานซึ่งในจำนวนผู้ที่ถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำทั่วประเทศกว่า 3 แสนคนของไทย เป็นผู้ต้องขังหญิงทั้งสิ้น 47,623 คนสรุปสัดส่วนง่าย ๆ ได้ว่าในจำนวนผู้ต้องขัง 100 คน เป็นผู้หญิง 14.5 คน และผู้ชาย 85.5 คน เมื่อเทียบกับทั้งโลกแล้ว ถือว่าสัดส่วนของผู้ต้องขังหญิงต่อชายของไทยสูงเป็นอันดับ 6 ของโลก รองจาก ฮ่องกง มาเก โมนาโคเมียนมาร์ และกาตาร์ แต่หากเอาจำนวนผู้ต้องขังหญิงของทั้ง 5 ประเทศมารวมกันแล้ว ยังมีจำนวนเพียง 1 ใน 4 ของผู้ต้องขังหญิงไทยเท่านั้น บรรดาผู้หญิงที่ถูกคุมขังอยู่ในทัณฑสถานหรือแดนหญิงในเรือนจำทั่วประเทศนั้นกลุ่มใหญ่ที่สุดคือนักโทษ เด็ดขาด ซึ่งศาลพิพากษาตัดสินคดีถึงที่สุดแล้ว (77%) อีกกว่า 1 ใน 5 เป็นผู้ต้องขังระหว่าง สามารถแบ่งย่อยเป็นอีก 3 กลุ่ม คือ (1) ผู้ต้องขังที่อยู่ในชั้นอุทธรณ์-ฎีกา มีอยู่ประมาณเกือบครึ่งหนึ่งของผู้ต้องขังระหว่าง (2) ผู้ต้องขังที่อยู่ในชั้นไต่สวน-พิจารณา มีสัดส่วนราว 1 ใน 5 และ (3) ผู้ต้องขังที่อยู่ในชั้นสอบสวน มีอยู่ประมาณ1

ใน 3 นอกจากนี้ยังมีเยาวชนที่ฝากขัง ผู้ถูกกักกัน และผู้ต้องกักขังอีกจำนวนหนึ่งร่วมชีวิตต้องขังอยู่ในเรือนจำ/ทัณฑสถานหญิงด้วย (กฤตยา อาชวนิจกุล และกุลภา วจนสาระ. 2558)

จากการศึกษาเรื่อง “เบื้องหลังชีวิตของอาชญากรมืออาชีพ” ของศูนย์วิจัยและพัฒนาด้านอาชญาวิทยา กรมราชทัณฑ์(2549) พบว่าภูมิหลังการใช้ชีวิตของผู้ต้องขังก่อนต้องโทษ ประเด็นเรื่องค่านิยมในการดำเนินชีวิต พบว่าผู้ต้องขังส่วนใหญ่มีการใช้ชีวิตภายนอกเรือนจำอย่างขาดสติขาดความพอประมาณ ไม่มีภูมิคุ้มกัน ตั้งอยู่บนความประมาท โดยขาดความรู้และคุณธรรม อีกทั้งยังเชื่อว่าปัจจัยสำคัญที่สุดในการดำเนินชีวิต คือ การมีทรัพย์สินเงินทอง เพราะทำให้รู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าและได้รับการยอมรับจากสังคม รวมทั้งมีพฤติกรรมในการดำเนินชีวิตที่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุขเช่น เสพยาเสพติด ดื่มสุรา เล่นการพนัน และเที่ยวกลางคืนฯลฯ ซึ่งพฤติกรรมต่าง ๆเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าไม่ได้ใช้ชีวิตอย่างพอเพียงและใช้ชีวิตอยู่บนความประมาท ขาดสติการควบคุมดูแลผู้ต้องขังขณะอยู่ในเรือนจำ กรมราชทัณฑ์ได้มีการจัดสวัสดิการให้กับผู้ต้องขัง ให้มีสภาพความเป็นอยู่เป็นไปตามข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำขององค์กรสหประชาชาติโดยสวัสดิการประกอบด้วย สวัสดิการพื้นฐาน (ปัจจัย 4) แต่ปัจจุบันพบว่ามีผู้ต้องขังบางส่วนมีการนำเงินมาใช้จ่ายที่นอกเหนือจากความจำเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต เช่น การนำเงินมาซื้อบุหรี่ การซื้ออาหารรับประทานทุกมื้อโดยไม่รับประทานอาหารที่เรือนจำจัดให้ ส่วนผู้ต้องขังหญิงจะมีการเสริมสวย โกรกสีผม แต่งหน้า เพ้นท์เล็บ ฯลฯ ซึ่งส่งผลกระทบต่อครอบครัวและญาติของผู้ต้องขังที่ต้องมีค่าใช้จ่ายในการดูแลผู้ต้องขังขณะอยู่ในเรือนจำและเป็นภาระของครอบครัวที่ต้องใช้จ่ายเงินในการเลี้ยงดูผู้ต้องขัง นอกจากนี้ผู้ต้องขังบางรายที่มีญาติมาเยี่ยมและเป็นผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีจะนำของเยี่ยมและฝากเงินให้กับผู้ต้องขังเพื่อใช้จ่ายในเรือนจำมากเกินความจำเป็น ทำให้ผู้ต้องขังบางคนสามารถสร้างอิทธิพลกับผู้ต้องขังคนอื่นๆโดยเฉพาะกับกลุ่มผู้ต้องขังที่ไม่มีญาติหรือมีฐานะยากจน เกิดความเหลื่อมล้ำในการใช้ชีวิตของผู้ต้องขังด้วยกันภายในเรือนจำ ฯลฯ จากข้อเท็จจริงต่างๆที่เกี่ยวกับการใช้ชีวิตขณะอยู่ในเรือนจำที่แม้ว่าจะมีการควบคุมอยู่ในสถานที่ที่จำกัด ที่ต้องอยู่ในกฎระเบียบของเรือนจำ แต่กลับพบว่าผู้ต้องขังบางคนก็ยังมีพฤติกรรมหรือการกระทำ โดยเฉพาะในเรื่องการใช้จ่ายที่ไม่แตกต่างจากก่อนเข้ามาอยู่ในเรือนจำ สะท้อนให้เห็นว่าผู้ต้องขังยังคงใช้ชีวิตอย่างขาดความระมัดระวัง ใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือย และขาดความ

พอประมาณ ฉะนั้นช่วงเวลาขณะที่ผู้ต้องขังต้องถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำ จึงเป็นช่วงเวลาที่สำคัญในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมในการใช้ชีวิตของผู้ต้องขัง(เพลินใจ แต้เกษม และคณะวิจัย.2552)

ทัณฑสถานหญิงสงขลา เป็นหน่วยงานสังกัดกรมราชทัณฑ์ที่มีพันธกิจเกี่ยวกับการแก้ไขและพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังให้เป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพโดยเป็นสถานที่สำหรับควบคุมตัวผู้ต้องขังหญิงในเขตพื้นที่ภาคใต้ โดยการให้การศึกษา อบรม และฝึกวิชาชีพต่างๆ แก่ผู้ต้องขังทั่วไป และนอกจากนี้ ยังให้การบำบัดฟื้นฟู แก้ไขผู้ต้องขังหญิงที่มีประวัติและประสบการณ์เกี่ยวกับการใช้ยาเสพติด โดยถือว่าผู้เสพยาเสพติดเป็นผู้ป่วยที่ต้องได้รับการบำบัดรักษาเพื่อให้ได้รับการพัฒนาให้มีทัศนคติ ความคิด และพฤติกรรมที่จะรักตนเองและผู้อื่น โดยใช้วิธีการของชุมชนบำบัด เพื่อให้สมาชิกที่ได้รับการบำบัดเกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ความคิด และพฤติกรรมจากการอยู่ร่วมกัน (เณริกา เกิดนาสาร,2550 หน้า 2)

ผู้วิจัยซึ่งเป็นบุคคลากรของในทัณฑสถานหญิงสงขลา จึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงการจัดการการจัดการการใช้ชีวิตของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงสงขลาเพื่อจะศึกษากระบวนการ บริหารงาน ปัญหา อุปสรรค ตลอดจนแนวทางแก้ไขปัญหา เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาองค์กรต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการจัดการปัญหาการใช้ชีวิตของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงสงขลา

2. เพื่อศึกษาการวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการการใช้ชีวิตของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงสงขลา

ขอบเขตการศึกษา

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

ประชากร (Population) ที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็น ผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงสงขลา อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

กลุ่มตัวอย่าง (Sample) ที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) เป็นการเลือกตัวอย่างโดยกำหนดคุณลักษณะของประชากรที่ต้องการศึกษา(วิโรจน์ ก่อสกุล, 2555, 37) จึงใช้วิธีการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) จำนวน 15 คน จากในทัณฑสถานหญิงสงขลา อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ดังต่อไปนี้

1. ผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงสงขลา จำนวน 14 คน
2. ผู้คุมทัณฑสถานหญิงสงขลา จำนวน 1 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยกรณีศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัย ได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์ โดยสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง หรือการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ (Structured interview or formal interview) ลักษณะของการสัมภาษณ์เป็นการสัมภาษณ์ที่มีคำถามและข้อกำหนดแน่นอนตายตัว จะสัมภาษณ์ผู้ใดก็ใช้คำถามเดียวกัน และการสัมภาษณ์จะทำการสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล ก่อนการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้ศึกษาได้กำหนดวันนัดหมายวันสัมภาษณ์ โดยได้แจ้งให้ผู้ให้สัมภาษณ์ทราบก่อนล่วงหน้า ในการสัมภาษณ์ผู้สัมภาษณ์จะใช้การจดบันทึกและบันทึกเสียง โดยก่อนสัมภาษณ์จะขออนุญาตผู้ถูกสัมภาษณ์ในการจดบันทึกการสนทนาก่อนทุกครั้ง

1.ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการจัดการเกี่ยวกับการจัดการ การใช้ชีวิตของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงสงขลา อำเภอเมืองสงขลาจังหวัดสงขลา ตลอดจนศึกษาปัญหาและอุปสรรค รวมถึงแนวทางในการแก้ไข เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดการการใช้ชีวิตของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงสงขลา

2.ขอบเขตด้านสถานที่

การวิจัยนี้จะศึกษาเฉพาะในทัณฑสถานหญิงสงขลา อำเภอเมืองสงขลาจังหวัดสงขลา สงขลา

3.ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระหว่างเดือน มีนาคม - พฤษภาคม 2561

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับการใช้ชีวิต

ความหมายของการใช้ชีวิต

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2543:40) กล่าวไว้ว่า การดำเนินชีวิต หมายถึง ชีวิตตั้งแต่เด็กจนตาย มีการศึกษาหาความรู้ การเล่น การทำงาน การพักผ่อนหย่อนใจ และการรอความตาย

โอไบรเอน (O Brien.1982:39-40อ้างถึงใน วรรณา นิ่มวุ่น,2549 หน้า22) ได้ให้ความหมายของแบบแผนชีวิต ไว้ว่า หมายถึงนิสัยที่ประพฤติในการดำรงชีวิต เช่น การออกกำลังกาย การรับประทานอาหาร การดูแลสุขภาพ การประกอบอาชีพและการช่วยเหลือสังคม

องค์การอนามัยโลก (WHO.1986 :118 อ้างถึงใน วรรณา นิ่มวุ่น, 2549 หน้า22) กล่าวไว้ว่า รูปแบบชีวิต หมายถึง แบบแผนของการแสดงพฤติกรรมของบุคคลซึ่งไปตรงสภาพสังคม เศรษฐกิจ และความสามารถในการเลือกแสดงพฤติกรรมนั้น

สรุปได้ว่า การใช้ชีวิต (Lifestyle) หมายถึง ชีวิตความเป็นอยู่ วิถีการดำรงชีพ หรือกิจกรรมการดำเนินชีวิตของบุคคลในชีวิตประจำวันโดยมีเป้าหมาย เป็นแบบแผนของการแสดงพฤติกรรมของบุคคลซึ่งตรงกับสภาพสังคม เศรษฐกิจและความสามารถในการเลือกแสดงพฤติกรรม รวมถึงมีการศึกษาหาความรู้ การเล่น การทำงาน การประกอบอาชีพและการปรับตัวต่อสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลง

หลักในการใช้ชีวิต

ได้มีผู้ให้แนวคิดไว้หลากหลาย ดังต่อไปนี้

ประเวศ วะสี (2538:19-24) ได้กล่าวถึง การดำรงชีวิตที่มีคุณค่าหรือมีวิถีที่ถูกต้อง ทุกคนควรจะพัฒนาศักยภาพของตนเองโดยการดำรงชีวิตที่มีคุณค่า 5 ประการ คือ เบญจวิถี ดังนี้

(1) ปลุกมโนสำนึกแห่งความเป็นมนุษย์ จุดเริ่มต้นของการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่าอยู่ที่การปลุกมโนสำนึกแห่งความเป็นมนุษย์ของตนเองให้ตระหนักรู้ว่า เรามีศักยภาพที่จะเรียนรู้ที่จะรักและที่จะเป็นอิสระ คือ พ้นจากความบีบคั้นได้ มโนสำนึกทำให้เกิดพลังอำนาจแห่งเจตจำนง พลังนี้ก่อให้เกิดพลังชีวิต ช่วยให้ชีวิตดำรงอยู่ได้และมีความสำเร็จ

(2) สัมผัสเพื่อนมนุษย์และธรรมชาติ ในสังคมสมัยใหม่ ชีวิตและการทำงานของคนอยู่กับความเท่าเทียม ทำให้แปลกแยกจากธรรมชาติและเพื่อนมนุษย์ ชีวิตมนุษย์ที่แปลกแยกจากธรรมชาติและจากเพื่อนมนุษย์ทำให้เกิดปัญหาทางจิต สังคมและปัญญา อันเป็นต้นเหตุแห่งปัญญาต่างๆเป็นอันมาก ในสังคมปัจจุบันชีวิตที่จะมีคุณค่าต้องพยายามให้สัมผัสกับธรรมชาติและสัมผัสกับชีวิตเพื่อนมนุษย์ไว้เสมอๆเพื่อพัฒนาจิตใจให้ละเอียดอ่อนและพัฒนาทางจิตวิญญาณให้สูงขึ้น ซึ่งจะทำให้ชีวิตมีคุณค่ายิ่งนัก

(3) ขยายความรักเพื่อนมนุษย์และความรักธรรมชาติออกไปอย่างกว้างขวาง โดยปราศจากเงื่อนไขทางลัทธิ อุดมการณ์หรือชนชั้นใดๆ ให้จิตใจเต็มไปด้วยมิตรไมตรีและเอื้ออาทรต่อสรรพสิ่งทั้งหลาย มีความรักสากล เมื่อทำได้ดังนี้มากขึ้นเรื่อยๆ จิตใจจะสงบ ประสบความงาม ความสุขและอิสรภาพ ทำให้อยู่ในฐานะจะเรียนรู้จากทุกสิ่งทุกอย่าง ทุกสถานการณ์ตามความเป็นจริงตามปกติมนุษย์เรียนรู้ได้ยาก เพราะมัวไปข้องติดอยู่กับอารมณ์ แต่เมื่อมีความรักสากลเรียนรู้แล้วเรียนรู้ได้จากคนทุกคนและจากทุกสถานการณ์ จะทำให้มีศักยภาพมาก บุคคลเรียนรู้แต่ละคน มีศักยภาพและกระทบต่อสังคมมาก

(4) รวมกลุ่มให้เกิดความเป็นชุมชน การรวมกลุ่มของบุคคลจำนวนหนึ่งที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกันมีความเอื้ออาทรต่อกัน มีการเรียนรู้และการกระทำร่วมกัน และมีองค์กรจัดการ จะเกิดความอบอุ่นและความสุขอย่างท่วมท้น มีพลังการเรียนรู้และพลังสร้างสรรค์สูงมาก เมื่อเกิดสภาพดังกล่าวขึ้นเรียกว่า มีความเป็นชุมชน เมื่อมีความเป็นชุมชนและเครือข่ายชุมชน จะทำให้แก้ปัญหาได้ทุกชนิด

(5) การเป็นบุคคลเรียนรู้ ในยุคสมัยแห่งความซับซ้อนและความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว คนทุกคนต้องเป็นบุคคลเรียนรู้และมีกระบวนการเรียนรู้เหมาะสม สามารถเรียนรู้ได้จากทุกคนและทุกสถานการณ์ การรู้อะไรแจ่มแจ้งทำให้เกิดความสุข เพราะทำให้เกิดอิสรภาพหรือการหลุดพ้นจากความไม่รู้ ความไม่รู้ทำให้เกิดความบีบคั้น การเรียนรู้ที่ถูกต้องทำให้รู้ความจริงที่เกี่ยวกับธรรมชาติมนุษย์และสังคมทั้งทางวัตถุธรรมและนามธรรม รวมไปจนถึงทางวิญญาณ การรู้ความจริงทำให้มีศักยภาพสังคมเรียนรู้ และบุคคลจะต้องเป็นบุคคลเรียนรู้ การเรียนรู้ทำให้ชีวิตมีคุณค่ายิ่ง

โสภณ สุภาพงษ์ (2542:13-15) ได้กล่าวถึงการใช้ชีวิต โดยแบ่งเป็น 6ระดับ ดังนี้ คือ

(1) การใช้ชีวิตตามความหวาดกลัว การตัดสินใจในชีวิตของบุคคลมักอยู่ด้วยสิ่งนี้ การใช้ชีวิตในระดับนี้ไม่สนใจเรื่องถูกต้อง แต่สนใจแต่เรื่องถูกใจ คิดแต่ความหวาดกลัว

(2) การใช้ชีวิตตามกติกา ในสังคมเราจะใช้กติกาในการดำเนินชีวิต โดยกติกาหลักๆที่เราใช้จะกี่ยวข้องใน 3 ด้าน คือ เงิน วิชาและกฎหมาย ด้านเงิน-เศรษฐศาสตร์ เราจะคำนึงถึงความคุ้ม ถึงกำไร เรามักจะตั้งคำถามว่าได้เงินไหม ความคุ้มและกำไรเป็นเหตุผล หลักในการตัดสินใจ เช่นเรื่องเวลา ปัจจุบันนี้เรามักคิดกันว่าทุกเวลาที่ไม่ได้เงินเป็นการเสียเวลาเปล่าประโยชน์ เวลาที่จะอยู่ดูแลบ้าน ดูแลครอบครัว เวลาที่จะได้พบปะเพื่อนฝูง หรือกอดลูก เราบอกว่าเสียเวลาเพราะไม่ได้ผลตอบแทนแก่เราเป็นตัวเงิน ด้านวิชาการตัดสินใจ ทำสิ่งใด อาศัยว่าได้เรียนมาอย่างไร เรียนรู้มาอย่างไรก็ทำไปอย่างนั้น ด้านกฎหมาย สิ่งนี้ทุกคนต้องดำเนินชีวิตเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับกฎหมาย ดำเนินชีวิตไปตามกฎเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดไว้ แต่กฎหมายก็ไม่ได้หมายความว่าจะทำให้ยุติธรรมหรือเที่ยงธรรม แต่ทำให้ยุติ ขึ้นอยู่กับว่าใครเป็นผู้เขียนกฎหมาย เขียนเพื่อเป็นประโยชน์สำหรับใครและใครเป็นผู้ใช้

(3) การใช้ชีวิตตามสำนึกที่ดี ส่วนใหญ่แล้วเราใช้ชีวิตในระดับสำนึกที่ดี แต่บางทีเราก็ท้อแท้ว่าทำดีแล้วไม่ได้ดีเพราะเราทำดีแล้วเราหวังว่าเราควรจะได้อะไรตอบแทน ที่ไม่ได้ก็ผิดหวัง แต่เมื่อเราได้พบเห็นคนที่เขาทุกข์ยากลำบากกว่าเรา เราเองก็อาจจะรู้สึกว่าโชคดีเท่าไรแล้วที่เราได้ทำดีได้ใช้ชีวิตที่ดี

(4) การใช้ชีวิตตามความจริง เราควรใช้ชีวิตอยู่กับความจริงที่เป็นจริง ไม่ใช่ความจริงที่เราอยากเห็น อยู่กับความจริงที่เป็นจริงๆคาดหวังให้ตรงกับความเป็นจริง แต่ต้องระวังอย่าให้กระทบใจเรามากจนเกิดความหมดหวังท้อแท้ แล้วเราจะเกิดกำลังใจ มีความแจ่มใส ทำให้เราประเมินสถานการณ์ได้ ความจริงไม่ใช่สิ่งที่เราต้องค้นหา ขอเพียงเราอย่าใส่ความไม่จริงลงไป แรงบันดาลใจจะเกิดขึ้นตรงนี้ ถ้าเราใช้ชีวิตอย่างไม่เข้าใจความจริงเราก็จะใช้ชีวิตไปตามแรงจูงใจเท่านั้น เช่น แรงจูงใจด้วยอุดมคติ แรงจูงใจด้วยความคาดหวังซึ่งเสี่ยงต่อความพลาด ผิดหวัง ท้อแท้ และเสียใจ ทำให้เกิดความทุกข์ใจมาก

(5) การใช้ชีวิตด้วยความว่าง เมื่อเราเริ่มมองเห็นสิ่งต่างๆที่ตกลงตรงหน้าเรา เห็นว่าสิ่งทั้งหลายมันเปลี่ยนแปลงและมีวันตาย เห็นความจริงว่าแท้ว่ามันสุขๆทุกข์ๆเมื่อเจอความทุกข์เราก็สามารถเผชิญหน้ากับมันได้ และมีความหวังว่าจะได้พบกับความสุข หาก

ทำใจได้เช่นนี้ เมื่อเผชิญหน้ากับปัญหาเราก็จะเห็นว่าเป็นเรื่องปกติ เพราะเป็นธรรมชาติที่ชีวิตต้องเจอ

(6) ชีวิตที่หลุดพ้น เป็นชีวิตที่แข็งแรงมาก ไม่อยู่ภายใต้อิทธิพลของความอยากความต้องการที่เกินจำเป็นใดๆ มองเห็นชีวิตตามความเป็นจริง เลือกใช้ชีวิตแต่ในสิ่งที่เป็นสาระโดยส่วนมากแล้วบุคคลจะใช้ชีวิตอยู่ในช่วงที่หนึ่งถึงช่วงที่สี่ แต่จะเน้นหนักไปที่ช่วงใดมากนั้น แล้วแต่บุคคลที่ได้รับการอบรมและสั่งสมประสบการณ์ชีวิตมา

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีการเก็บข้อมูล

1. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร เป็นวิธีการศึกษาค้นคว้าเก็บรวบรวมข้อมูลทั่วไปโดยการรวบรวมเอกสารซึ่งเป็นข้อมูลที่มีการบันทึกไว้แล้วโดยผู้อื่น ได้แก่

1.1 หนังสือทั่วไป ได้แก่ ตำรา คู่มือ เอกสารประกอบการบรรยายรวมถึงเอกสารทางวิชาการ วารสาร สิ่งพิมพ์ เป็นต้น

1.2 หนังสืออ้างอิง ได้แก่ สารานุกรม พจนานุกรม เป็นต้น

1.3 งานวิจัย วิทยานิพนธ์ เป็นงานที่ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาค้นคว้าในเรื่องนั้นๆ อย่างละเอียด

1.4 เอกสารของทางราชการ เป็นเอกสารที่ส่วนราชการจัดทำขึ้นเพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติ เช่น นโยบาย กฎระเบียบ พระราชบัญญัติ คู่มือปฏิบัติงาน ประกาศ คำสั่ง เป็นต้น

2. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากภาคสนาม ผู้ศึกษาจะเก็บข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์ โดยที่ผู้ศึกษาเลือกวิธีการสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย ซึ่งใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) โดยที่ผู้ศึกษาต้องทำการสัมภาษณ์ไปตามคำถามที่กำหนดในแบบสัมภาษณ์ ซึ่งผู้ศึกษาจะสัมภาษณ์ตามข้อที่กำหนดไว้เท่านั้น และผู้ศึกษาจะใช้แบบสัมภาษณ์ซึ่งเป็นคำถามในการสัมภาษณ์และจดบันทึกข้อมูลและบันทึกเสียงตามคำบอกของผู้ถูกสัมภาษณ์

วิธีวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการทำการศึกษาครั้งนี้ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้ศึกษามีขั้นตอนในการวิเคราะห์ ดังนี้

ผู้ศึกษาจะนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาแยกประเด็นตามแต่ละประเด็น

1. นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาแยกประเด็นคำถาม แล้วนำมาเปรียบเทียบความเหมือน หรือความแตกต่างของผู้ให้สัมภาษณ์แต่ละคน ก่อนจะนำข้อมูลนั้นไปวิเคราะห์

2. นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาแยกประเด็นคำถาม แล้วนำมาเปรียบเทียบกับข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้องกัน ก่อนจะนำไปวิเคราะห์นำข้อมูลที่ได้จากการเปรียบเทียบมาทำการวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกัน เพื่อสรุปผลการวิจัยกระบวนการจัดการเกี่ยวกับจัดการการใช้ชีวิตของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงสงขลา อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา รวมไปถึงปัญหา การแก้ไข และแนวทางในการพัฒนาของจัดการเกี่ยวกับจัดการการใช้ชีวิตของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงสงขลาอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลการจัดการการใช้ชีวิตของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงสงขลา

การวิจัย การจัดการการใช้ชีวิตของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงสงขลา อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา พบว่า

- การใช้ชีวิตในเรือนจำ การใช้ชีวิตประจำวันในเรือนจำคือ เก็บที่นอน-สวดมนต์-อาบน้ำ-รับประทานอาหาร-เข้าแถวเคารพธงชาติ-เข้าหน่วยงาน-พักทานอาหารกลางวัน-อาบน้ำ-ขึ้นนอน การ- ทำตามกฎระเบียบของในทัณฑสถานหญิงสงขลา

- ทำงานตามที่เจ้าหน้าที่ได้รับการมอบหมายให้ เวลาว่างอ่านหนังสือธรรมะ เวลาว่างก็นั่ง

- การใช้จ่ายซื้อสิ่งของอุปโภค บริโภคขณะอยู่ในทัณฑสถานหญิงสงขลา พบว่าสิ่งของบางอย่างแพงกว่าท้องตลาด ของใช้บางอย่างที่นำมาขายในเรือนจำไม่จำเป็นต้องเอาของแพง ๆ มาขาย เพราะผู้ต้องขังไม่มีญาติจะลำบากในการซื้อ เพราะแพงเกินผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงสงขลาจึงใช้สอยอย่างประหยัด สิ่งของบางอย่างแพงกว่าท้องตลาด

- ครอบครัวของผู้ต้องขังหญิงส่งเงินให้ท่านใช้ขณะอยู่ในเรือนจำ เพียงพอต่อการใช้จ่าย ตามอัตถภาพ

- หลังเข้ามาอยู่ในเรือนจำผู้ต้องขังหญิงได้สวดมนต์ นั่งสมาธิ ปฏิบัติธรรม เป็นประจำทุกวัน และแบ่งปันช่วยเหลือผู้อื่นเสมอ ถ้ามีโอกาส

-.ขณะอยู่ในเรือนจำผู้ต้องขังหญิงได้รับการอบรมการฝึกวิชาชีพ หลักสูตรต่าง ๆ พัฒนาจิตใจ และเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย

2. แนวคิดในการการจัดการการใช้ชีวิตของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงสงขลา

การวิจัย แนวคิดหลังพ้นโทษในการการจัดการการใช้ชีวิตของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงสงขลา พบว่า

- หลักในการดำเนินชีวิตหลังพ้นโทษ พบว่า ผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงสงขลา มีแนวคิดหลังพ้นโทษ คือ กลับไป ประกอบอาชีพที่สุจริตเพื่อเลี้ยงครอบครัวและจะไม่กลับไปใช้ชีวิตแบบเดิมอีกแล้ว โดยการใช้ชีวิตด้วยความระมัดระวัง – ไม่ประมาท เพื่อไม่ให้เกิดการผิดพลาดกับชีวิตอีก

- สิ่งสำคัญที่สุดในชีวิตของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงสงขลาหลังพ้นโทษ คือ การอยู่กับครอบครัวและเริ่มต้นชีวิตใหม่

3. ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการการใช้ชีวิตของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงสงขลา

การวิจัย ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการการใช้ชีวิตของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงสงขลา พบว่า

- การจัดการการใช้ชีวิตของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงสงขลา มีปัญหาหรืออุปสรรคคือ ความวุ่นวายมาก เพราะใช้ชีวิตแข่งกับเวลา เนื่องจากมีผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงสงขลา จำนวนมาก

- หากผู้ต้องขังหญิง มีปัญหาในการจัดการการใช้ชีวิตท่านจะแก้ไขปัญหาเหล่านั้นโดยการ ปรับตัวเข้ากับสภาพให้ได้และพยายามปรับเปลี่ยนพฤติกรรมใหม่ ตั้งสติและค่อย ๆ แก้ไขปัญหานั้น

อภิปรายผล

ผู้วิจัยอภิปรายผลจากการค้นพบในการวิจัยครั้งนี้ ดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลการจัดการการใช้ชีวิตของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงสงขลา พบว่า การใช้ชีวิตในเรือนจำ การใช้ชีวิตประจำวันในเรือนจำคือ เก็บที่นอน-สวดมนต์-อาบน้ำ-รับประทานอาหาร-เข้าแถวเคารพธงชาติ-เข้าหน่วยงาน-พักทานอาหารกลางวัน-อาบน้ำ-ขึ้นนอน ตามกฎระเบียบของในทัณฑสถานหญิงสงขลา เวลาว่างอ่านหนังสือธรรมะ เวลาว่างก็นั่ง การใช้จ่ายซื้อสิ่งของอุปโภค บริโภคขณะอยู่ในทัณฑสถานหญิงสงขลา มีราคาแพงกว่าท้องตลาด ผู้ต้องขังหญิงจึงใช้สอยอย่างประหยัด และขณะอยู่ในเรือนจำผู้ต้องขังหญิงได้รับการอบรมการฝึกวิชาชีพ หลักสูตรต่าง ๆ พัฒนาจิตใจ และเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยสอดคล้องกับงานวิจัยของอำพรรณ รอดกระจับ (2549) ศึกษา เรื่อง การดำเนินชีวิตของผู้ต้องขังสูงอายุในเรือนจำกลางราชบุรีนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะส่วนบุคคล ลักษณะความผิด และการดำเนินชีวิตของผู้ต้องขังสูงอายุในเรือนจำ กลางราชบุรี ใน 4 ด้าน คือ การปรับตัวในการดำเนินชีวิตใน เรือนจำ การดูแลสุขภาพตนเอง การสนับสนุนจากครอบครัว องค์กรทาง สังคมและความคาดหวังในชีวิต ตลอดจนศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับกฎ ระเบียบ และการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ต่อผู้ต้องขังสูงอายุใน เรือนจำกลางราชบุรี ประชากรที่ศึกษา คือ ผู้ต้องขังสูงอายุใน เรือนจำกลางราชบุรี จำนวน 119 คน พบว่า การดำเนินชีวิตของผู้ต้องขังสูงอายุในเรือนจำกลางราชบุรี ด้านการปรับตัวอยู่ในระดับปานกลาง สามารถปรับตัวได้ดีในเรื่องการ ทำงานร่วมกันกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขและปรับตัวได้น้อยมาก ในเรื่องการฟังเทศนาธรรมและการ สอนปฏิบัติธรรมจากพระภิกษุสงฆ์ ได้รับการสนับสนุนน้อยมากใน เรื่องการสนับสนุนจากบุคคลอื่นที่ไม่ใช่บุคคลในครอบครัว และมี ความคาดหวังในชีวิตอยู่ในระดับมากในเรื่องต้องการให้ครอบครัวยอมรับและให้โอกาสกลับไปใช้ชีวิตอย่างปกติสุข

2. แนวคิดในการการจัดการการใช้ชีวิตของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงสงขลา พบว่าหลังพ้นโทษ ผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงสงขลา มีความต้องการที่จะกลับไปหาครอบคครัวและกลับไป ประกอบอาชีพที่สุจริตเพื่อเลี้ยงครอบครัวและจะไม่กลับไปใช้ชีวิตแบบเดิมอีกแล้ว โดยการใช้ชีวิตด้วยความระมัดระวัง – ไม่ประมาท เพื่อไม่ให้เกิดการผิดพลาดกับชีวิตอีกสอดคล้องกับงานวิจัยของเพลินใจ แต้เกษม และคณะ (2552) ได้ศึกษา เรื่อง ผู้ต้องขังกับการใช้ชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการใช้ชีวิตของผู้ต้องขังก่อนเข้ามาอยู่ในเรือนจำที่ส่งผลให้เกิดการกระทำผิด ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างระดับการได้รับความรู้เรื่องหลักเศรษฐกิจพอเพียงจากเรือนจำ/ทัณฑสถานกับการปรับเปลี่ยนทัศนคติของผู้ต้องขังในการใช้ชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง และเพื่อแสวงหามาตรการและ

แนวทางในการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้กับผู้ต้องขังอย่างเหมาะสม มีความพอประมาณมากขึ้น เช่น การใช้เงินซื้อสิ่งของฟุ่มเฟือยฯ น้อยลง การซื้ออาหารจากร้านสวัสดิการฯ น้อยลง การคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมฯ มากขึ้น และประเด็นมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพบว่ามีภูมิคุ้มกันมากขึ้นในเรื่องการใช้สติ มีความใจเย็นและความรอบคอบในการแก้ไขปัญหามากขึ้น

3. ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการการใช้ชีวิตของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงสงขลาพบว่า มีปัญหาหรืออุปสรรคในการจัดการการใช้ชีวิตของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงสงขลาคือ ความวุ่นวายมาก เพราะใช้ชีวิตแข่งกับเวลา เนื่องจากมีผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงสงขลา จำนวนมาก และจะแก้ไขปัญหาเหล่านั้น โดยการปรับตัวเข้ากับสภาพให้ได้และพยายามปรับเปลี่ยนพฤติกรรมใหม่ ตั้งสติและค่อย ๆ แก้ไขปัญหานั้นสอดคล้องกับงานวิจัยของรณกรณ์ เอกฉันท์ (2549) ศึกษาระดับความเครียดของผู้ต้องขังคดียาเสพติดในแดนความมั่นคงสูง กรณีศึกษาทัณฑสถานบำบัดพิเศษกลาง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความเครียดของผู้ต้องขังคดียาเสพติดในแดนความมั่นคงสูง ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อระดับความเครียดและศึกษาถึงแนวทางในการส่งเสริมสุขภาพจิตเพื่อลดระดับความเครียดให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม ดำเนินการศึกษาเชิงสำรวจจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ต้องขังคดียาเสพติด ในแดนความมั่นคงสูงที่ต้องโทษครั้งแรก และมีประวัติการต้องโทษในคดียาเสพติดรวมทั้งสิ้น 250 คนผลการศึกษาพบว่า ระดับความเครียดของผู้ต้องขังมีความสัมพันธ์กับปัจจัยด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม ในด้านกลุ่มผู้ต้องขังทำให้รู้สึกอึดอัดและกังวลใจ ด้านพฤติกรรมของกลุ่มผู้ต้องขังที่ทำให้อึดอัดและกังวลใจ ทำให้รู้สึกเป็นทุกข์

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. กรมราชทัณฑ์ควรมีนโยบายกำหนดให้เรือนจำ/ทัณฑสถานทั่วประเทศ ควรมีการให้ความรู้เรื่อง การจัดการปัญหาการใช้ชีวิตของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงสงขลา ให้มากขึ้นโดยเฉพาะการใช้สอยอย่างประหยัดและการแบ่งปันช่วยเหลือผู้อื่นเสมอ

2. กรมราชทัณฑ์ควรมีนโยบายกำหนดให้เรือนจำ/ทัณฑสถานทั่วประเทศ ควรมีการให้ความรู้เรื่อง การจัดการปัญหาความวุ่นวายในการใช้ชีวิตของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงสงขลา

3. ควรมีการศึกษาวิจัยเรื่องคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงสงขลา

คำขอบคุณ

ผู้วิจัยขอขอบคุณมหาวิทยาลัยรามคำแหง ที่มอบโอกาสให้ได้ศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษาจนทำให้ผู้วิจัยประสบความสำเร็จในการเรียน

ขอขอบคุณผู้อำนวยการและเจ้าหน้าที่ รวมถึงผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงสงขลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากภาคสนาม ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่ง

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์มหาวิทยาลัยรามคำแหงทุกท่านที่ได้มอบความรู้ ให้คำปรึกษาคำแนะนำ และอบรมสั่งสอนทำให้มีความรู้ และผู้วิจัยจะนำความรู้ที่ได้รับทั้งหมดนี้ไปใช้ในการทำงานในทัณฑสถานหญิงสงขลาต่อไป

สุดารัตน์ กาญจกานนท์

เอกสารอ้างอิง

กรมราชทัณฑ์. สำนักวิจัยและพัฒนาระบบงานราชทัณฑ์. ศูนย์วิจัยและพัฒนาด้านอาชญาวิทยา. (2549).*เบื้องหลังของอาชญากรมืออาชีพ.* กรุงเทพฯ: บริษัทบพิตรการพิมพ์ จำกัด

กฤตยา อาชวนิจกุล และกุลภา วจนสาระ.(2558).*ผู้ต้องขังหญิง:สถานการณ์และข้อเสนอเชิงนโยบาย.* กรุงเทพฯ : สมาคมนักวิจัยประชากรและสังคม สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.

เณริกา เกิดนาสาร. (2550).*การศึกษาผลการจัดกิจกรรมศิลปะที่มีต่อการรับรู้เชิงสุนทรีย์ของผู้ต้องขังหญิงทัณฑสถานหญิงสงขลา*.ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. (ศิลปศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ประเวศ วะสี.(2538).*ธรรมิกสังคม: ปาฐกถาพุทธทาสภิกขุมหาเถระ.* (ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกมลคีมทอง.

เพลินใจ แต้เกษม และคณะวิจัย.(2552). *ผู้ต้องขังกับการใช้ชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง.*ทุนอุดหนุนจากสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.

รณกรณ์ เอกฉันท์. (2549). *ระดับความเครียดของผู้ต้องขังคดียาเสพติดในแดนความมั่นคงสูง กรณีศึกษาทัณฑสถานบำบัดพิเศษกลาง.* สารนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต.สาขาการบริหารงานยุติธรรม.มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์.

วรรณา นิ่มวุ่น. (2549).*การปรับตัวในการใช้ชีวิตในกรุงเทพมหานคร ของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนเทพลีลา เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร.*ปริญญานิพนธ์การศึกษาตามหลักสูตรสาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษา. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

วิโรจน์ ก่อสกุล. (2555). *เอกสารประกอบการบรรยายกระบวนวิชาองค์การและนวัตกรรมในองค์การ. โครงการรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต.* กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์.(2544). *เพื่อความสุข.*กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สุขภาพใจ.

โสภณ สุภาพงษ์.(2542).*แรงดลใจแห่งชีวิต*.กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย จำกัด.

อำพรรณ รอดกระจับ.(2549).*การดำเนินชีวิตของผู้ต้องขังสูงอายุในเรือนจำกลางราชบุรี. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง.